

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньо-професійною програмою
«Економіка, планування та управління бізнесом»
на тему: «ПЛАНУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ
ВІДНОСИН ДЕРЖАВНОГО ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ У СФЕРІ
НАДАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ»

Виконавець:

студент ФЕУП
Громов Дмитро Андрійович _____

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Фіалковська Анастасія Андріївна _____

/підпис/

Одеса 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Головним завданням сучасного етапу розвитку України є модернізація економіки країни з метою підвищення її конкурентоспроможності і стійкості перед викликами сучасності. Економічна модернізація вимагає переозброєння основних галузей промисловості, випереджального розвитку інфраструктури всіх видів, створення сучасних виробництв і будівництва нових об'єктів соціального сектора. Міжнародний досвід показав, що переведення економіки на шлях модернізації неможливо здійснити із залученням лише державних ресурсів. Вирішення зазначеної проблеми можливе тільки на підґрунті об'єднання зусиль держави і приватного бізнесу, що у світовій практиці реалізується в рамках інституту державно-приватного партнерства (ДПП).

Питання співпраці держави й приватного капіталу беруть початок у взаємодії двох основних суб'єктів ринкової економіки ще з найперших держав. Однак державно-приватне партнерство стало переважною формою такої співпраці з кінця ХХ – початку ХХІ ст. Разом з тим, взаємодія держави і приватного бізнесу, створення стійких партнерських відносин між ними ускладнюється недостатньою пропрацьованістю економічно-інституційних основ цієї взаємодії, питань перерозподілу прав власності, які виникають у процесі реалізації проектів у рамках відносин державно-приватного партнерства, поспішністю прийняття адміністративних рішень щодо створення ДПП без докладного опрацювання його моделі і механізму. Нечітке уявлення про фінансові джерела, потенційні ризики й очікувану ефективність від реалізації проектів у ряді випадків призводять до неефективного використання державних ресурсів і втрати бізнесом зацікавленості в участі у ДПП.

Тому існує нагальна потреба теоретичного осмислення проблем, які виникають у процесі функціонування механізму державно-приватного партнерства, майнових відносин, специфічних проблем управління об'єктами власності в рамках ДПП і їх відчуження, здійснюваного в тісному зв'язку з дослідженням фінансового механізму, джерел фінансування, форм і процесу фінансового забезпечення державно-приватного партнерства, розподілу майнових боргових зобов'язань і відповідних їм прав і відповідальності, виникаючих ризиків, критеріїв оцінки реальних фінансових і соціальних результатів ДПП.

У наукових працях з обраної тематики відсутнє комплексне дослідження відносин ДПП, особливо в умовах динамічного зовнішнього середовища, що притаманне сучасній Україні. Тому розробка теорії, методології та механізмів реалізації ДПП для забезпечення ефективного розвитку суспільства є актуальною, має наукове й практичне значення, що визначило вибір теми дослідження, його мету і задачі.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних, методичних та практичних аспектів планування та регулювання державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- визначити поняття та сфери реалізації державно-приватного партнерства;
- охарактеризувати форми державно-приватного партнерства;
- окреслити основні переваги державно-приватного партнерства;
- проаналізувати стан реалізації державно-приватного партнерства в Україні;
- проаналізувати особливості планування та реалізації державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг;
- проаналізувати міжнародного досвіду реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг;
- визначити проблеми та перешкоди під час реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг;
- зробити оцінку ефективності застосування механізму ДПП для фінансування проектів у житлово-комунальній сфері;
- надати рекомендації щодо перспектив застосування державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні.

Об'єктом дослідження є процес планування та регулювання державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів планування та регулювання державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг та формування пропозицій щодо перспектив його розвитку.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувалися загальнонаукові методи та прийоми дослідження, а саме: діалектичний, історичний, абстрактно-логічні методи, а також метод аналізу і синтезу, аналогії і співставлення та різного роду економіко-статистичні прийоми.

Інформаційна база дослідження – нормативно-законодавчі акти України, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, наукова література, довідкова література, статті журналів, інтернет-ресурси щодо реалізації державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні та світі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (58 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок. Основний зміст викладено на 83 сторінках. Робота містить 5 таблиць та 13 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра підготовлено статтю на тему: «Роль державно-приватного партнерства в розвитку житлово-комунальної сфери» у науковому студентському віснику Факультету економіки та управління підприємництвом (№ 31, том 1).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні засади державно-приватного партнерства»* визначено поняття та сфери реалізації державно-приватного партнерства, охарактеризовано форми державно-приватного партнерства та окреслено основні переваги державно-приватного партнерства.

У другому розділі *«Аналітична оцінка застосування державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг»* проаналізовано стан реалізації державно-приватного партнерства в Україні, особливості планування та реалізації державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг та міжнародний досвід реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг.

У третьому розділі *«Перспективи розвитку державно-приватного партнерства в житлово-комунальній сфері»* визначено проблеми та перешкоди під час реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг; зроблено оцінку ефективності застосування механізму ДПП для фінансування проектів у житлово-комунальній сфері; надано рекомендації щодо перспектив застосування державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Державно-приватне партнерство (ДПП) – це засноване на договорі довгострокове співробітництво між державою (державними органами та органами місцевого самоврядування), а також приватними компаніями, спрямоване на фінансування, проектування, впровадження та управління публічними об'єктами і публічними послугами (public facilities and public services), які традиційно забезпечуються державою (публічним сектором).

2. За результатами попереднього аналізу та з урахуванням особливостей кожного окремого проекту, договір концесії, договір про спільну діяльність або змішаний договір ДПП видаються найбільш доцільними правовими інструментами для структурування правовідносин між приватним партнером та ЦОВВ/МОВВ/ОМС для залучення інвестицій.

На відміну від порядку визначення приватної сторони у інших формах державно-приватного партнерства, чинне законодавство встановлює чіткий порядок та умови відбору концесіонера. Достатньо детальне врегулювання концесійних відносин забезпечує достатній рівень правової визначеності та повною мірою дозволяє реалізувати проекти концесії.

Договірні відносини оренди (лізинг) і спільної діяльності можуть розглядати як механізм залучення приватних інвестицій у випадку, якщо проект не передбачає значних інвестицій та масштабного будівництва.

Механізм управління майном не передбачає здійснення платежів за управління майном і, зазвичай, не передбачає здійснення значного обсягу інвестицій в активи, передані за таким договором.

Інвестиційний договір недостатньо відрегульовано у чинному законодавстві, що зумовлює проблематичність використання такого механізму для структурування інвестиційних проектів.

3. До основних переваг ДПП належать фінансові вигоди для органів державної влади та ОМС, соціально-економічні вигоди для територіальної громади, а також політичні переваги.

Окремі рентабельні проекти ДПП можуть виступати джерелом надходження нових фінансових ресурсів завдяки розподілу прибутку між приватним оператором (партнером) та органами влади/ОМС. Таким чином, проект може реалізовуватись, не створюючи тягаря для бюджету, а вивільнені бюджетні ресурси можуть спрямовуватись на інші цілі, такі як охорона здоров'я, освіта, та інші соціальні проекти.

Прискорена реалізація проектів дозволить швидше отримати ефект для громади від впровадження нових послуг чи підвищення якості існуючих та сприятиме збільшенню приватних інвестицій та економічному розвитку регіону.

ДПП змінює роль уповноважених органів державної влади/ОМС з органу, який володіє та експлуатує, в орган, який адмініструє і контролює. Це дозволяє державним органам влади та ОМС підвищити рівень якості державних і комунальних послуг, зменшивши при цьому видатки державного/місцевого бюджету, у т.ч. витрати людських ресурсів на надання цих послуг.

4. За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.07.2019 на засадах ДПП укладено 186 договорів, з яких реалізується 52 договори (35 – договорів концесії, 15 – договорів про спільну діяльність, 2 – інші договори), 134 договори не реалізується (4 договори – закінчено термін дії, 17 договорів – розірвано, 113 договорів – не виконується).

Понад 60% проектів ДПП від загальної кількості було реалізовано в сфері оброблення відходів, 20% у сфері збору, очищення та розподілення води, понад 8% в сфері інфраструктури та понад 3% в сфері виробництва, транспортування і постачання тепла.

5. Інфраструктурні проекти, реалізовані за допомогою державно-приватного партнерства відрізняються складністю використовуваних структур управління (зазвичай комбінованих, дво-, триповерхових, за участю представників уряду, державного підприємства, приватного інвестора, консультантів, вітчизняних і міжнародних фінансово-кредитних установ), залученням широкого кола учасників, особливим розподілом функцій між партнерами (державою і приватним інвестором), застосуванням конкурсного механізму відбору учасників, з ачільною капіталоємністю, тривалістю здійснення, в зв'язку з чим - високим рівнем ризику. Внаслідок цього, прийняття рішення про реалізацію конкретних проектів повинно ґрунтуватися на складній і масштабній роботі кваліфікованих співробітників, як урядових органів, так і приватних інвесторів, а також послідовності кроків по реалізації підготовчої роботи до укладення договору про державно-приватне партнерство.

Одним з найбільш істотних етапів такої підготовки буде комплексне оцінювання параметрів життєздатності і стійкості проекту, а також розробка адекватних критеріїв оцінки інвесторів, які беруть участь в конкурсах.

6. В ЄС щороку реалізується велику кількість проектів ДПП. За даними Європейського центру експертизи у сфері ДПП, у 2016 році в ЄС було реалізовано майже 60 проектів ДПП загальною вартістю 12 млрд. євро. Більшість проектів ДПП в ЄС були реалізовані в наступних сферах: транспорт – 31%, медицина – 19%, освіта – 13%, телекомунікації - 10%.

Найбільш успішними проектами ДПП в зарубіжних країнах на місцевому рівні є проекти водопостачання та водовідведення (Чилі, Вірменія), управління твердими побутовими відходами (Канада), будівництво житла (Польща та Великобританія), вуличне освітлення (Великобританія).

7. Найбільш серйозною перешкодою на шляху реалізації проектів ДПП є загальний стан інституційного середовища, в якому приватному партнеру доводиться реалізовувати проект ДПП. До найбільш серйозних проблем системного характеру варто віднести:

- труднощі з отриманням дозвільних документів та погоджень, що необхідні для реалізації проекту ДПП;
- складність в переоформленні на приватного партнера права користування земельною ділянкою, на якій розташований об'єкт ДПП;
- недостатня фахова підготовка посадових осіб, які займаються питаннями ДПП, низький рівень їх мотивації;
- наявність корупційних проявів;
- складність практичної реалізації гарантій, що надаються державним партнером для цілей реалізації проекту ДПП та ін.

Під час застосування законодавства про ДПП на практиці виникає значна кількість проблемних моментів. Водночас, варто підкреслити, що більшість цих проблем стосується проектів, що реалізуються на державному рівні за участі ЦОВВ (понад 80%). Для проектів, що реалізуються на місцевому рівні за участю ОМС, існує набагато менше перешкод, оскільки практично відсутня необхідність погодження таких проектів з іншими державними органами, що потенційно може сприяти розвитку ДПП у регіонах.

8. Був проаналізований проект у сфері теплопостачання: альтернативний варіант і варіант досягнення мети ДПП на прикладі проекту у сфері теплопостачання, з огляду на результати періоду окупності і доходів, видається доцільним впроваджувати проект в формі державно-приватного партнерства.

9. Реалізація проектів в рамках державно-приватного партнерства, націлена на досягнення поставлених цілей, має тісну залежність від наявності профільної стратегії уряду, яка акумулює в собі цілі, принципи такої співпраці, а також прозорий механізм спільного інвестування.

Механізм співробітництва повинен виходити з державної стратегії розвитку пріоритетних галузей і секторів економіки. Тобто не знизу вгору (від бізнесу до уряду), а, навпаки - від уряду до бізнесу.

Організаційно-економічний механізм реалізації проектів ДПП в сфері надання житлово-комунальних послуг передбачає різні сфери для стейкхолдерів. При цьому ми виділяємо учасників, які залучені в проект на договірних підставах (держава і бізнес-структура) і кінцевих бенефіціарів, які не приймають

безпосередню участь в реалізації проекту, але є кінцевими користувачі створених цінностей. Таким учасником виступає суспільство.

Вигоди отримують три групи стейкхолдерів: для держави – це економія бюджетних коштів і виконання підприємницької функції; для бізнесу – отримання доступу до управління об'єктом, який продукує додатковий дохід; для суспільства - рішення проблем доступу до благ і послуг.

АНОТАЦІЯ

Громов Д.А., «Планування та регулювання партнерських відносин державного та приватного секторів у сфері надання житлово-комунальних послуг».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

У роботі визначено поняття та сфери реалізації державно-приватного партнерства. Охарактеризовано форми державно-приватного партнерства. Окреслено основні переваги державно-приватного партнерства.

Проаналізовано стан реалізації державно-приватного партнерства в Україні, особливості планування та реалізації державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг та міжнародний досвід реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг.

Визначено проблеми та перешкоди під час реалізації проектів державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг. Зроблено оцінку ефективності застосування механізму ДПП для фінансування проектів у житлово-комунальній сфері. Надано рекомендації щодо перспектив застосування державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, житлово-комунальні послуги, держава, приватний інвестор, перспективи.

ANNOTATION

Gromov D.A., “Planning and Regulation of Public-Private Partnerships in Housing and Communal Services”.

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 076 "Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges" under the Master's program "Economics, Planning and Business Management". – Odessa National Economic University. – Odessa, 2019.

The thesis defines the concepts and spheres of public-private partnership implementation. Forms of public-private partnership are characterized. The main advantages of public-private partnership are outlined.

The state of realization of public-private partnership in Ukraine, features of planning and implementation of public-private partnership in housing and communal

services and international experience of realization of public-private partnership projects in housing and communal services are analyzed.

Problems and obstacles in the implementation of public-private partnership projects in the housing and communal services are identified. The effectiveness of PPP mechanism for financing projects in the housing and communal sphere is evaluated. Recommendations on the prospects of using public-private partnerships in housing and communal services in Ukraine are given.

Key words: public-private partnership, housing and communal services, state, private investor, prospects.